

Samen bouwen aan een fijne klas

⌚ Duur 60 minuten

© **Lesdoel** De leerlingen onderzoeken hoe zij als jonge burgers kunnen bijdragen aan een rechtvaardige en veilige school. Ze oefenen met gezamenlijke afspraken maken, conflicten oplossen en opkomen tegen uitsluiting of oneerlijk gedrag.

Verbindende leergebieden

- Filosofie en kritisch denken
- Kunsthoudende oriëntatie (beeldend, drama)
- Taalontwikkeling (argumenteren, presenteren)
- Burgerschap en sociale veiligheid
- Mens en maatschappij

Kerdoelen

Burgerschap

- 1 Schoolcultuur – Leerlingen dragen bij aan een veilige groepssfeer.
- 3 Democratische waarden – Leerlingen leren opkomen tegen uitsluiting of oneerlijk gedrag.
- 5 Democratische betrokkenheid – Leerlingen leren afspraken maken, stemmen en opkomen voor rechtvaardigheid.
- 6 Maatschappelijke vraagstukken – Leerlingen onderzoeken wat eerlijkheid en verantwoordelijkheid betekenen.

Nederlands

- 2A Luisteren en lezen met begrip – Leerlingen begrijpen meningen van anderen.
- 3A Doelgericht spreken en schrijven – Leerlingen formuleren en verdedigen een standpunt.
- 4A Doelgericht gesprekken voeren – Leerlingen leren samen te reflecteren en te debatteren.

Kunst en cultuur

- 1 Creatieve maak- en denkstrategieën – Leerlingen verwerken ideeën in symbolische vormen.
- 4 Verbeelden en creëren – Leerlingen creëren een klasgrondwet en presentaties.
- 7 Kunst en cultuur in context – Leerlingen beleven kunst als uiting van maatschappelijke waarden.

Mens en maatschappij

- 9 Invloed en macht – Leerlingen ervaren het belang van eerlijke besluitvorming.
- 10 Diversiteit – Leerlingen leren over rechtvaardige omgang met verschillen.

Benodigdheden

- Grote vellen papier
- Dilemmakaarten of stellingenkaartjes
- Verf, stiften, scharen, tijdschriften
- Lijm, plakband, rollenspelmateriaal
- Karton of canvas voor de klasgrondwet
- Stempel of stift voor ondertekening (optioneel)

Introductie voor de leerkracht

Leerlingen in groep 6 bevinden zich in een belangrijke ontwikkelingsfase: ze worden gevoeliger voor eerlijkheid, sociale positie en groepsdruk. Ze kunnen redeneren vanuit meerdere perspectieven en zijn zich meer bewust van hun eigen gedrag en dat van anderen. Deze les sluit daarop aan door het thema 'democratisch samenleven' centraal te stellen. De les bestaat uit filosofische vragen, artistieke verbeelding en rollenspel rond conflicten en samenwerking. Leerlingen ontdekken hoe regels ontstaan, dat meningsverschillen bespreekbaar zijn en wat hun invloed is op de klassfeer. Door een gezamenlijke grondwet te maken, voelen ze eigenaarschap over hun gedrag en afspraken.

Als leerkracht ben je facilitator: je creëert ruimte voor een moreel gesprek, reflectie en cocreatie. Let op dominante stemmen, stimuleer minder uitgesproken leerlingen en benadruk dat verschil van mening niet hetzelfde is als onveiligheid. Bouw met de klas aan een gedeelde basis voor respect en verantwoordelijkheid.

Omschrijving van de opdracht

In deze les ontwerpen leerlingen samen een 'klasgrondwet': een document waarin afspraken staan over hoe ze willen omgaan met elkaar. Ze onderzoeken morele dilemma's, spelen conflicten na en ontdekken hoe je samen kunt besluiten wat eerlijk en veilig is. Het doel is dat iedere leerling zich gehoord en vertegenwoordigd voelt in de klas.

Begeleiding

Zorg voor veiligheid in het gesprek. Geef iedereen ruimte om een bijdrage te leveren, ook de rustige leerlingen. Herken wanneer een dilemma gevoelig ligt en help verwoorden zonder oordeel. Stimuleer actief luisteren, doorvragen en het benoemen van meerdere perspectieven.

Kennisoverdracht

Leg tijdens de verwonderings- en onderzoeksfase uit wat regels zijn, hoe wetten in de maatschappij werken en waarom we in een democratie overleggen. Introduceer begrippen als 'compromis', 'meerderheid', 'rechtvaardigheid' en 'eigenaarschap'. Gebruik voorbeelden uit de klaspraktijk (zoals buitensluiten en oneerlijke beurten) als startpunt voor verdieping.

Differentiatie

Laat leerlingen kiezen tussen tekenen, schrijven en toneelspelen om hun ideeën te uiten. Gebruik pictogrammen of visualisaties voor leerlingen met taaluitdagingen. Laat sterke sprekers presenteren of modereren en bied extra ondersteuning voor leerlingen die sociaal-emotioneel wat meer begeleiding nodig hebben.

De vijf fasen van de leercirkel

Verwonderen

Vraag: 'Wie mag de regels maken in de klas?' Laat leerlingen denken aan een moment waarop ze een regel oneerlijk vonden. Vraag:

- Moet de juf of meester altijd beslissen?
- Wat als de groep iets wil wat jij niet wilt?
- Hoe weet je of iets een goede regel is?

Laat de leerlingen op een kaartje een regel schrijven die zij zouden willen veranderen en waarom. Verzamel de kaartjes en bespreek verschillen.

Doel: leerlingen denken kritisch na over gezag, groepsinvloed en persoonlijke verantwoordelijkheid.

Oriënteren

Werkvorm: dilemma spel. Gebruik kaartjes met bijvoorbeeld de volgende situaties:

- Je ziet iemand alleen op het plein, maar je hebt al afgesproken met je vriend(in).
- Iemand zegt iets gemeens over een klasgenoot. Niemand zegt iets.
- De meerderheid wil iets doen waar jij je niet fijn bij voelt.

Laat leerlingen in groepjes het dilemma bespreken:

- Wat zou jij doen?
- Waarom?
- Wat vind je moeilijk aan deze situatie?

Bespreek na afloop de verschillende keuzes, zonder oordeel, en leg nadruk op respect en luistervaardigheid.

Doel: leerlingen verkennen morele keuzes en leren dat er verschillende goede redenen kunnen zijn.

Onderzoeken

Werkvorm: de klasgrondwet. Vraag: 'Wat vinden wij belangrijk in onze klas?' Voorbeelden van afspraken:

- Wij sluiten niemand buiten.
- We luisteren naar elkaars mening.
- We zeggen iets als iemand wordt gepest.
- We zoeken samen naar oplossingen.

Laat leerlingen voorstellen doen. Schrijf de afspraken op een groot vel of op karton. Elke leerling ondertekent de grondwet met naam of symbool.

Doel: leerlingen ervaren eigenaarschap over gedragsafspraken en werken aan een gedeelde sociale basis.

Uitvoeren

Werkvorm: rollenspel. In groepjes bedenken leerlingen een korte scène over een conflict of uitsluiting. Daarbij bedenken ze twee versies:

- Versie 1: speel hoe het misgaat.
- Versie 2: speel hoe het goed opgelost wordt (via overleg, luisteren, stemmen).

Voorbeeldsituaties zijn:

- ruzie over buitenspelregels;
- één leerling negeren bij samenwerken;
- groepsdruk bij een opdracht.

Stel na afloop de volgende vragen:

- Wat ging er mis?
- Hoe werd het opgelost?
- Wat kunnen wij hiervan leren?

Doel: leerlingen leren sociaal gedrag herkennen, benoemen en oefenen met herstelgericht handelen.

Reflecteren

Laat leerlingen individueel nadenken over wat ze zelf kunnen bijdragen. Vraag:

- Wat heb je geleerd over samen beslissen?
- Wanneer voelde jij je gehoord?
- Wat ga je doen als je ziet dat iemand buitengesloten wordt?

Laat leerlingen een post-it schrijven met: 'Morgen wil ik ...' Bijvoorbeeld:

- Morgen wil ik een idee van een ander serieus nemen.
- Morgen wil ik iets zeggen als iemand wordt buitengesloten.
- Morgen wil ik vragen of iemand met mij wil samenwerken.

Laat de post-its op de klasgrondwet plakken als extra persoonlijke laag.

Doel: leerlingen reflecteren op hun rol in het groepsproces en zetten een volgende stap naar actief burgerschap.

Evaluatie en reflectie voor de leerkracht

Observeer:

- Wie neemt initiatief in het denken over regels en rechtvaardigheid?
- Wie laat ruimte voor anderen of durft tegen de groep in te denken?
- Welke gevoelens of sociale spanningen komen naar boven?

Reflecteer:

- In hoeverre voelen leerlingen zich mede-eigenaar van groepsafspraken?
- Welke afspraken uit de grondwet zijn direct toepasbaar in de klaspraktijk?
- Hoe kan ik de klasgrondwet levend houden en koppelen aan mijn gedragsaanpak?

Mogelijke vervolgvragen

- Hoe ga je om met groepsdruk?
- Wat als je zelf een fout maakt en niemand durft het te zeggen?
- Hoe geven wij iedereen een stem in de klas?
- Wat kun je doen als je merkt dat iets niet eerlijk voelt?

Deze lesbrief hoort bij de uitgave 'EigenlijkWijs'.
www.eigenlijkwijs.nl